

Várdai Viktória Jáde:

A szakértők, szaktanácsadók és a szakvélemény új helyzetének lehetőségei a büntetőeljárásban

(Újfajta jogfejlődést biztosít-e az Alaptörvény a magyar jogrendszerben?)

(Rezümé)

PhD hallgató, PTE-ÁJK Doktori Iskola

Konzulens: Dr. habil. Fenyvesi Csaba egyetemi docens

Magyarország 2012. január 1 napján hatályba lépő új Alaptörvényét az Országgyűlés 2011. április 18. napján fogadta el. A benne foglalt rég-új rendelkezésekkel, és az elfogadást megelőző „társadalmi vitával” kapcsolatos fenntartásait a Velencei Bizottság jelentésében rögzítette, illetőleg felhívta a figyelmet az egyes cikkek szükségesnek vélt pontosítására is.

A jelenleg hatályban lévő Alkotmány rendelkezései közül a bírákra és bíróságokra vonatkozó jogok és kötelezettségek lényegüket tekintve nem változtak, ismételten elmaradt azok – a teljes függetlenséget felesleges korlátozások nélkül megvalósító – harmonizálása. Ezt erősítik – többek között – az OIT szerepének lényegi megszüntetése, és a függelem egyéb – az indokolásban is rejtve megtalálható – áthallásai.

Az Alaptörvénnyel szemben támasztott sajátos követelmények (keretjelleget és stabilitás) biztosít lehetőséget, illetőleg ró kötelezettséget a jogalkotóra, az abban foglalt rendelkezések tartalommal való kitöltésére. Ezzel párhuzamosan az Alkotmánybíróság határozatai segítik az egységes jogértelmezést. Ez a kötelezettség – az Alaptörvény kivételével – minden jogszabály vonatkozásában a Legfelsőbb Bíróság, illetőleg a Kúria feladata továbbra is. E tekintetben (ismét) elmaradt a 25. cikk (3) bekezdése és a 26. cikk (1) bekezdése közötti ellentmondás feloldása. (Megjegyzendő, hogy az előbb említett jogszabályhely a jogfejlődés egyik útja, illetőleg annak egyik alapköve lehet.)

A már korábban is biztosított alapjogok lényegüket tekintve nem változtak, azonban az Alaptörvényben rögzített egyéb rendelkezésekre, és strukturális elhelyezésükre tekintettel mégis kérdések vetődnek fel.

Az igazságszolgáltatásban – különösen a büntetőeljárásban – feltétlen érvényesülést kívánó alapjogok továbbra is megvannak, de – s ezt több tudományos konferencia és szakcikk is rögzítette – azok a jelenleg hatályos Be.-ben jelentősen csorbulnak, illetőleg egyes esetekben egyáltalán nem érvényesülnek.

Kutatási témámat tekintve különösen fontos a fegyverek egyenlőségének elve, s annak érvényesülése. A Be. 28. § (1) bekezdése és a 4. § (1) bekezdése közötti látszólagos (?) ellenmondás feloldása nehézkes a „bizonyítási teher” tartalmára is tekintettel. Az elv egyebekben lényegesen sérül azért is, mert míg a vád mögött óriási apparátus áll, addig ez a védői oldalon nincs meg, illetőleg azt a védő csak korlátozottan alkalmazhatja, ezáltal a szó szoros értelmében csak védekezésre van lehetősége, passzív szerepbe kerül.

Mindezt tovább árnyalja a szakértés, szakkérdés problematikája. Európa jogrendszereiben a szakértő két szerepkört „kapott”. Egyik vetületben inkább tanú (ehhez áll közel a magyar jogrendszer is), másik vetületben „bíró”. Amennyiben a szakértőt tanúként (még ha speciális tanúként is) kezeljük, akkor a Be. 99. § (1) bekezdése nem telik meg teljesen tartalommal.

Az Alaptörvényben fent jelzett, valamint a Be.-ben e tekintetben lévő ellentmondások feloldása, a meglévő rendelkezések tartalommal való kitöltése a forradalminak számító XXVI. cikkre is figyelemmel szükségszerű. Be kell látni, hogy a tudomány változásait nem a jogszabályok módosításával kell utólag követni, hanem – s erre az Alaptörvény immáron lehetőséget biztosít – a jelenlegi jogrendszerben kell elvégezni azokat a módosításokat – mely szemléletváltást és dogmatikai finomításokat, néhány esetben teljes átalakítást igényel – ami biztosítja, hogy a tudomány által szolgáltatott újításokat mind a vád, mind a védelem (s természetesen a bíróság is) ugyanúgy használni és hasznosítani tudja. Ehhez szükségszerűen – a fentiekén túl – hozzátartozik a jogfejlődés, jogfejlesztés (a Bszi. átfogó módosítása is), melynek egyik útja az angolszász jogrendszer bizonyos elemeinek átvétele lehet.